

Naročnina:
Amerika \$1.50 celo leto, 75c pollet.
Evropa \$2.00 celo leto, \$1 pol leta.

Subscription Rates:
United States and Canada, \$1.50
a year, 75c half a year. Foreign
countries \$2 a year, \$1 half a year.

PROLETFAREG

"Delavci vseh dežela, združite se!"

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3, 1879.

Štev. 19. (No. 19)

Chicago, Ill., 21. januarja 1908.

Lastnina dela.

Milijone mož i žena živi v ti deželi, ki ne posedujejo drugega kot svojo delavno moč; milijone jih je, ki stremijo le za tem, da jim kdo da dela. To je neizpodobiti fakt, dasi ga mnogi, mnogi ne pojmejo ali — nočejo pojmimi.

Posledica tega je, da delodajalci, ki lastujejo dela, lastujejo tudi ljudstvo, ki hoče dela, — ki se peha za delom. Ljudstvo — delavsko ljudstvo — proletariat je lastnina posamičnikov, kateri govorijo z delom.

Gospodarji dela — kapitalisti — dovoljijo delati neposedovanjem slojem le tedaj, ako vidijo, da so ti sloji v stanu dati dober delež profita za poverjeno jim delo. Prijeti se pa, da v tisočih milijonih delavno ljudstvo ne more dati dovolj profitu za svoje dela. Takrat ustavijo kapitalisti delo. Njihova parola je: dokler ni profita, ni dela.

In tako je danes. Tisoče in tisoče delavev prosi dela, prosi prilike za delo, ampak gospodarji dela so gluhi napram proščanju. Oni ne morejo pomagati, kajti sedanjih družabnih red ne dovoljuje, da bi se delalo drugače, kakor za dobico. Kapitalist, kateri krši ta "zakon businessa" je takoj obsojen v industrialno smrt, ki se izvrši potom bankerata.

Iz tega sledi, da delavev bodo vedno prosili in pehali se za delom, dokler bodo obstali sedanji družabni red; dokler bodo delo odvisno od dobiceka — in dokler bodo delo lastnina posamičnikov. Kajti dokler bodo posamičnikovi gospodarji dela, tako dolgo bodo tudi gospodarji delavnega ljudstva.

Mi imamo lahko konstitucijo sodišča, postavodaje, svobodne dele, splošno volilno pravico; imamo lahko neštete pravice in privilegije — toda dokler imamo privatno lastnino dela, imamo tudi sužnje in to so omiljeni delavev, ki delajo za profit kapitalistov.

Mi lahko pojemo pesem o "delži svobode", toda dokler smo sužni onim, ki lastujejo vse delo — nismo svobodni.

Kje je torej pot do resnične svobode?

Ako hočemo biti svobodni; ako nečemo biti sužni, tedaj moramo postati lastniki našega dela.

Delavev mora biti sam gospodar svojega dela!

To se sicer ne glasi tako poetično, kakor na primer "proglašenje neodvisnosti" ali kakšna doneča politična platforma, vendar je pa gola resnica, tako globoka resnica, da bodo ljudstvo namah združili robske verige v prah, ko jo dobroda sposna.

Delavev bodo lastnik svojega dela.

Lastnina zavisi od zakona. Možje, izvoljeni od ljudstva stvarjajo zakone. Veliko večino ljudstva pa tvori delavstvo — in to delavstvo zamore poslati v kongres in postavodajne zastope svoje zastopnike, kateri bodo delali zakone po želji svojega delavskega razreza.

Storite tako, delavev! Pri prihodnjih volitvah glasujte za svoje kandidate. Glasujte za socialiste; postavite socialiste v Belo hišo, kongres in v postavodajne zastope — in zakon bo kmalu storjen, da je delo in vsa sredstva za produkcijo vaša lastnina, lastnina vas vseh, ne pa posamičnikov — kapitalistov.

Dol s privatno lastnino dela! Dol z mezdno sužnostjo!

Obletnica "Rdeče nedelje" je tu. Obletnica brutalnega klanja neoboroženih delavev! Tirani, kateri so z delavčevim krvjo označili ta spominski dan za tlačene proletarce, so s predavanjem nekoliko krvih začrtali že marsikteri škravci dan v zgodbini proletariata.

Tisoči in tisoči delavev, kateri so pred štirimi leti glasovali za Rooseveltta pod pretezo, da "ne zavrajejo svojega glasa", danes lahko uvidijo, kaj se pravi glasovati za paniko, krizo in brezpospolnost.

Delavev, naš boj je vaš boj!

Ali se res delavev ne oprijemijo socializma? Vprašajte jih danes.

Kapitalisti so vedno isti postavni roparji, pa naj bode pred krizo, za časa krize ali po krizi.

Socializem je odpomoč zoper krize in gospodarsko mizerijo. Vsak zaveden delavec bodi socialist.

Mesto Los Angeles v Californiji je sklenilo postaviti javno kuhanijo za gladno ljudstvo. Chamber of Commerce se je po temu uprl, češ, to bi bil slab glas za mesto. Let them starve!

Ruski car bo zopet potrosil 2 milijona rubljev za zgradbo nova mornarice. Japonevi bodo zopet imeli priliko "igrati se" z okupacijami in socialističnimi mornarji bodo zopet lahko razvili rdečo zastavo na ruskih okupacijah Črnega morja.

Stosedeninštrest del, v večini žen in otrok je zgorelo v gledališčem ognu, v Boyertownu, Pa. Človeško življenje je poceni! Naši gledališčni spekulaturji morajo imeti svoj "funt mesa" če tudi riskirajo stotine človeških življenc.

48.000 otrok pod štirinajstom letom dela na Japonskem s 5½ pet in pol centa!) plače na dan. Ni čuda, ako torej toliko teh trpinov beži iz svoje domovine. V Vancouveru, B. C. je že nad 25.000 Japonev; a še vedno prihaja. Kapitalisti so povsod tirani izkoriskevale, bodisi v Ameriki ali na Japonskem.

Tudi v Nemčiji je tekla kri. Nemški razrednozavodni delavev zahtevajo pravico v kroglo, stranopozicijo odgovarja s kroglo. Stranopozicija stranopozicija se umakne za topove, puške in ostrene sablje, kadar je prijeti na tisoče klic brezpravnih delavev. Tako je v Nemčiji, Rusiji, Ameriki: tako je povsod, kjer se valja na tronu pozrešni kapitalizem in ohola kronanje. Žgočega biča vredna drhkal!!!

Kapitalistični listi so nedavno lacerali, da so moženski rudarji v Clintonu, Ind., "zabitib", ko so odčlontili "clearing house" denar in proti strajku zahtevali kovanar denar. Zabitib? Iz povedane dejstva! Lahko sklepka vsakega, da so bili ti rudarji pametni dovolj, ko niso hoteli vzeti kost smešnega tiskanega papirja za svoje trdo delo. Ti "zabitib inozemci" lahko služijo v zgled marsikteriu na "svobodnih" tleh rojenemu Američanu.

Časopisje poroča, da je dobila policija v Minneapolisu, Minn., povlejeti iztrebiti vse pojavljajoče iz mesta, kjer je mestni avtoriteti veneje pognati trezposele delavev iz mesta, kjer pa jih nasiliti, zlasti sedaj ko — kakor se čuje — nad pet tisoč brezposlecev v tem mestu.

Kapitalisti že vedo, kako postopati z delavskim paro. Kadarkje treba potlačiti kak strajk, tedaj zavrniti kar več mogoče delavev v dotedni kraj: — ko pa pride kriza in izravnje še pritisne zima — no, tedaj pa — skidoo pojavljajoče!

Kapitalisti v Evropi skušajo zrabiti izseljevanje iz Amerike v Evropo za znižanje plač.

Neki dober poznavalec evropskih razmer piše: Delavci možje, ki prihajajo iz Amerike so velikante. To vračanje se bo prihodnjo spomlad porabilo za učenje vse pridobitve, katere so si delavev izvojevali tekom zadnjih let.

Sidney Flower je ime uredniku, ki je spustil med svet te "mirljubne in zakonite" besede. Pred tremi meseci je zvezina pošta tožila sodnika Fred. D. Warren-a, urednika socialističnega "Appeal to Reason-a" radi članka "Delavec, pokaže svojo pest!" Članek ni niti najmanje sugestiral kakega umora: poziv je le delavev k protestu proti persekciji Haywooda in tovaršev. Toda pošta je le trdila, da je članek

Od blizo in daleč

— V gledališču Rhoades v Bayertownu, Pa., je 13. t. m. nastal požar med predstavo. Med gledališčem je nastala grozna panika; kolikor jih ni bilo zadušenih od dima in pokončanih od plamena, tolkiko je bilo pohojenih v ubitih, ko se je podrl del poda. 187 oseb, med temi največ žen in otrok, je našlo smrt. Požar je nastal, ko je eksplodiral stroj za premične slike.

John R. Walsh, znani propagandist bankir, je bil v soboto od polotnikov pri zvezinem sodišču v Chicago spoznan krimen 54 prestopkov bančnega zakona. Zakon narekuje kazen za vsak tak prestopok od pet do deset let zapora s tredim delom. Ali pojde zdaj Walsh v ječ? Ne vrjamemo. Kajti, ko so naznani porotniki svojo sodbo, dejal je Walsh: "Boj se je šele komaj pričel."

Wm. D. Haywood je 18. januarja govoril v Grand Central palači v New Yorku ob velikanski udeležbi svojih somišljencev in delavev. Med drugim rekel je Haywood, da ne bo nikoli pozabil, da dolguje svoje življenje in svobodo ameriškemu delavstvu, ki ga je resilo oseode, kateri so mu pravljali lastniki rudnikov v Idaho. Posvetil je nekaj krepkih besed tudi Rooseveltu in njegovemu kabinetu. Med poslušaleci je bilo tristo policajev, — katerih je bilo najmanj treba.

Avtstrijski konzul v Washingtonu nese zadoščanja za dva Ogra, kjer so ustrelili policejci v Gary, Ind., 15. t. m. Ogri so imeli pretep s črnici, nakar so se vmesili policejci in pričeli streljati na Ogr: dva sta obležala mrtva. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskega konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Avstrijski konzul v Washingtonu nese zadoščanja za dva Ogra, kjer so ustrelili policejci v Gary, Ind., 15. t. m. Ogri so imeli pretep s črnici, nakar so se vmesili policejci in pričeli streljati na Ogr: dva sta obležala mrtva. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomnostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomnostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomnostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki preiskuje aferto v Gary, je izjavil, da policejni niso imeli povoda streljati. On zahteval zvezino zaporno povejje za pet policajev.

— Fanatiki, kateri vidijo sodne pravde proti gostilničarjem v Chicago, so že v četrtek pogoreli. Polotnik opozitorjev vsakega toženja ali se pa ne morejo zdiniti za izrek.

— Milijonar Harry Thaw, morilnik arhitekta Whiteja, igra vlogo blazneža pri svoji drugi obravnavi v New Yorku. Najel je vsepolno príč, kateri zdaj na njegovo komando pričajo, da se mu je že od mladih let večkrat mešalo. Thaw bi seveda najraje dokazal, da se mu je takrat najbolj "zmešalo", ko je v ljubomostni ustrelil Whiteja, prijatelja svoje žene. H. A. Boeche, zastopnik avstro-ogrskoga konzulata, ki

"PROLETAREC."

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSIKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:

Jugoslovanska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.

Naročnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, \$1 za pol leta.

Oglaši po delavcu. Pri spremembi naročila
in poleg novih nasvetov tudi STARII nasveti.

PROLETARIAN

Owned and published EVERY TUESDAY, by
South Slavic Workmen's Publishing Company,
Chicago, Ill.

JOHN GRILZ, President;
JOHN PETRIČ, Secretary;
ANTON PREŠER, Treasurer.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada
\$1.50 per year. \$1 for half year.
Foreign countries
\$2 a year. \$1 for half year.

ADVERTISING RATES ON AGREEMENT.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC",

587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

231

NASPROTNIKI ORGANIZIRANE DELAVSTVA.

Kdo je največji nasprotnik organizovanega delavstva?

Odgovorili boste enostavno: kapitalisti, trudi in gospodujoci razred sploh.

Stara resnica! Kapitalisti so editi in neizprosni nasprotniki, proti katerim se bore organizirani delavec že desetletja. Nositelji mezdne sužnosti so; roparji delavščevega produkta; kri in meso današnjega krivičnega družbenega sistema. Ko bi ne bila sedanja slovenska družba kapitalistična, to je ko bi ne bilo kapitalizma, tiranije in izkorisčanje proletarske mase, — ne bilo bi razredne borbe, kakoršno imamo danes. Kapitalizem je rodil odpor v proletariatu in ta odpor je rodil razredno borbo. Delavec v razredni borbi se pa organizujejo, da tem laže izkoristijo svoja bojna sredstva — štrajk itd. — proti kapitalistom. Naravno so torej kapitalisti veliki in glavni nasprotniki organiziranega delavstva, k mu skušajo škodovati, jekrki morejo.

Ampak poleg teh ima organizirani delavec še druge nasprotnike. Nad vsemi postranski nasprotniki, v službi kapitalizma stoji — — neujiški morejo.

Zaločno, a vendar resnično. Neujiški delavec isti mezdni suženj, istotko izkorisčen po kapitalizmu, kakor vsi ostali prizvajaleci, škoduje več svojim organiziranim bratom, kakor pa kapitalist, kateri se odprto bori proti delavščini. Resnica je, da je na uniju, da ne posredno pometi kapitalistu, da laže užuga in izlačuje plačljemalec; skrbti za bič, katerga vtiht kapitalist nad njegovimi brati in nad njem samim. Delavec se organizujejo v unije z namenom, korigiti vsem, ki proizvajajo za profit; priboriti vsem enake pravice. Tu pa pride neujiški delavec, kateremu želi in išče organizacijo iste dobrote in pravice, in ovira svoje tovariste pri zvišenem delu. Škoduje jim in s tem škoduje "dasi nedoveda" — tudi sam sebi. Mesto, da bi z hvalenočnostjo prisločil na pomoč svojim bratom, ki gredo tudi za njega v boj — obrači jom hrbot in tako slab delavške vrste.

Delavec ne sme biti nepristranski. Nepristransost ali neutralnost v razredni borbi med kapitalizmom in produktivnimi sloji je s hinaččino oblečeno izdajstvo. Kdor ni v organizaciji, ta

je proti organizaciji in za kapitalizem, pa se naj še toliko pridružuje na zastavo neutralnosti. To velja zlasti v onih krajih, kjer je večinoma ali pa spletu unijsko delo. Neutralnega delavca lahko vsak čas porabi kapitalist za orodje proti organiziranim delavcem. Ker je neutralen, je lahko špicel, štrajkomec, stavkokaz — — skab, najgrši izrodek svojega razreda. Boleča in srzmočna so to obdolženja — a popolnoma zaslužna za one, kateri se primejo teh podligh služb. In dokazano je, da so pri mnogih štrajkih opravljali službo skabov ravno oni neunični, ki so bili vedno "nepristranski", ki so igrali vlogo dveh ali treh obravzov.

To naj velja — kakor že prej omenjeno — za "nepristrankarje", ki se nahajajo v okolišu unij in kateri delajo med unijskimi delaveci. Nevednost v unionizmu, antipatično do izvrševalnih oseb pri organizaciji in drugi slični izgovori so naravnost piškavi. Tukaj je organizacija in organizacija je za stvar, za koristi vseh delavecev, kar stoji visoko nad osebnimi slučajnostmi. Resnica je, da so se našle osebe — in to vodilne osebe — ki so škodovale svojim unijam bodisi gnetno ali moralno. Toda pri zavedenih delavecih taki slučaji ne rodijo mržnje do organizacije. Eksistence oseb je od danes do jutri, medtem ko ima organizacija lahko nedogledno bodočnost. Nevednost v unionizmu in to pri ljudeh, ki občujejo dan na dan z unijskimi delaveci, imajo vsak čas priliko čitati in sličiti o pomenu organizacije, je pa naravnost smešen izgovor. Kdor se sklicuje na to, da ne ve, kaj je organizacija — ta ni vreden svojega razreda. Najznačilnejši izgovor imajo pa oni mezdni sužnji, ki pravijo, da se — boje unije. Zamerim se boštu — pravi — zato nečem v organizacijo. Take delaveci diči prava pasja poninoščnost! Samo najudanejši pes čepi vendar poleg odpete verige, ker se boji, da ga pretepe gospodar če mu nide. A gospodar ga vseeno pretepe pri prvi malenkosti. "Zamerim se boštu" se pravi biti njenov brezpozogni suženj in iti, če je treba, tudi v boj za njega — proti delavcem. Koliko se pa vošči boji zamere pri delavcu, koliko se načrta na mandžurskih poljanah za slavno domovine.

V mestih in industrijskih krajih se ne oglašajo parne piščalki in tvornicah, jeklarnah in rudokopih takoj pogosto, kot so se glasbeni manjši jom posamezni leseni udje. To je pravzapravo orodje sovražnika. V marsikateri ruski hiši pa jokajo za sinom, bratom ali očetom, ki so izdahnili na mandžurskih poljanah za slavno domovine.

Nedelja je. Delo počiva povsed — še tam, kjer se je na delavnik redko glasila parna piščalka in pošiljala svoje tužne glasove v dimnat in oljnat zrak, vabec male številce delavecev na vskakajočem tisku. Oster, mrzel sever brije okoli malih, nizkih in sivih delavških hišic, okoli visokih delavških kasarn, v katerih prebivajo izčrpani, izmognani in čimeri ljudje. Mrzel sever podi svinčinke po s snegom tlakovatih ulicah proti okrajem tvornic, ki štele proti nebu s svojimi visokimi, sajastimi dimniki kot gradovi srednjeveških robarskih vitežev, opominjajoč delavece, da se je tlaka spremenila v mezdno srečo.

Drugačno sodbo moramo pa imeti o onih neorganiziranih delavecih, kateri žive v krajih, ki so še takoreč opasani v kitajskim zidom pred unionizmom. Taki trpini v resnici nimajo pojma o organizaciji, niti moči, da bi se povprašali po njej. Tako npr. se nahaja v bakrenih rudnikih v Calumetu, Mich., in okolici nad dvajset tisoč rudarjev brez najmanje unije. Ti delaveci so popolnoma okosteneli za neujiško gibanje in razredno borbo. Zato se pa morajo slepo pokoriti delodajalcem, kateri so znali že od nekdaj v onem kraju na umetem način zvezati roke rudarjem, da se ne morsjo ganiti v svojo korist. Ampak ti delaveci in drugi, ki žive v enakih razmerah, so le zanesno mrtvi za organizacijo. Prišel bo dan, ko pade iskra spoznanja tudi med te trpine in planem odpora bo hujši, kakor je bil kje drugje.

Nesolidarnost je poglavitični vzrok antipatičnosti do delavških organizacij med delaveci samimi. Nezaupnost pa narodnjaško-patriotična ozkorščnost. Ta zadnjina bolezen se najbolj drži slovenskih, finskih in nekoliko italijanskih delavecev. Bacili nezravnih nacija-jonskih bojev v Evropi se zanatajo tudi v Ameriko in skrajo všeč črto med delaveci tega in onega jezikja ali naroda. Sicer se to opaža v komaj vidni muri, a vendar v toliki, da škoduje unionizmu. Take jezikovne mržnje in inozemskimi delaveci v Ameriki so naravnost prismodarjava. Patriotardi v svoji slepoti ne vidi, da kapitalist ravnato tako izkorisča italijanskega delavca, kakor slovenskega; guli ravnato hrvaškega, kakor turškega, črno-kožnega ali japonskega delavca. Ako hočejo delaveci zboljšati svoje življenske pogoje in vrsi razsebe kapitalistični komat, združiti se morajo mednarodno, brez razlike naroda in jezika. Kakor se kapitalizem druži mednarodno in snako izzema vsa ljudstva, tako mora tudi vstati proletariat vseh dežel, kot en mož proti izžemanju.

Ampak "Proletarec" niso škodile Kondatove klevete. List se je širil. Zavedni slovenski delaveci so se klopili okoli njega; srblji so socialistične ideje iz njega in podpirali ga. Agitatorji so šli na delo in zrasla e med zavestimi sodržni politična organizacija: Jugoslovanska socialistična Zveza z sedežem v Chicago, Ill. Danes ima zveza pod svojim okriljem že pet skupin ali klubov z lepim številom članov. Ker so uvideli sodržni, da jim

PROLETAREC

velja, da udarja po neoboroženih delavcih.

Pošči stoe v dvojnih vrstah, molči drže pred se ostro nabrušene bojone, delaveci se pa enakomerno bližajo proletarecm v vojaškem jopiču, zaupajoč v dobro stvar, katero zastopajo. Oščesar, bo vendar hotel čuti pritožbo svojih otrok. Na čelu koraka duhovnik z razpelom v roci. Delaveci in delavke ne gredo moriti, pač pa prositi.

"Stojte! nazaj!" zakliče častnik, ki načakuje uniformiranim morilcem. Delaveci v prvih vrstah hočejo obstati, ali pritiske tovaršev od zadaj, ki ne vedo, kaj se vrsti od spredaj, je tolik, da morajo naprej....

Salva, zopet salva in salva...

Na stotine delaveev in delavk leži na cesti njih kri pa barva drže sneg na trotoarju in ulici. Po treji salvi pa uderejo kosaki iz ozadja in sekajo z golimi sablami neoboroženo ljudstvo. Kdor se ne zgredi pod udarci sablj, tega pohodijo konji. Vse belli! Zmagá je luhka, država je rešena!

Delaveci niso tako pametni, ker dar gredu prosit carja, da bi se preskrbeli s novodobnim morilcem orodjem, niso tako pametni kot Japoneci na Daljnem Vzotku.

To je njih greh — njih pogibelj!

VSEM SODRUGOM V AMERIKA NAZNANJE.

AD MEMORIAM.

Spisal Zavrtnik Jože

Vojna na Dalnjem Vzotku je končana. Vojaki se vračajo domov, razstrigani, oblečeni v cunje: nekateri med njimi so pohabljeni, manjši jom posamezni leseni udje. To je pravzapravo orodje sovražnika. V marsikateri ruski hiši pa jokajo za sinom, bratom ali očetom, ki so izdahnili na mandžurskih poljanah za slavno domovino.

V mestih in industrijskih krajih se ne oglašajo parne piščalki in tvornicah, jeklarnah in rudokopih takoj pogosto, kot so se glasbeni manjši jom posamezni leseni udje. To je pravzapravo orodje sovražnika. Vojna je zglobljena, z njo je zglobljeno vse, v sestri Rusiji je gospodarska kriza in delaveci prezbajoč in gladujoč iščelo dela.

Nedelja je. Delo počiva povsed — še tam, kjer se je na delavnik redko glasila parna piščalka in pošiljala svoje tužne glasove v dimnat in oljnat zrak, vabec male številce delavecev na vskakajočem tisku.

Ako je hotel slovenski proletarec odkrito izrazil svojo misel v takratnem soč. glaslu, gledal je Mr. Konda najprvo, če mu bo to kaj prineslo dobčka. Ako ni kazalo — potem so bili seveda predali lista zaprti dotedenju sodrugu.

Bila je sej slovenskega socialističnega kluba in ustal je Mr. Konda, kakor kakšen kapitalistični boss ter izjavil: "List Gl. Sv. je moj; ja sem delati z njim kar hočem."

"To je bilo dosti vsakemu zavedenemu sodrugu. Obrnili so se zavedeni delaveci in pretrgali z njim vsako zvezzo. Takrat se je rodil "Proletarec". Sodrugi so prispeli v podprtju list gmotno in moralno. Utrgali so si griljeve od ust in pomogli, da je zagledalo glasilo slovenskega socialistične stranke beli dan. Ustanovili so ga razrednozavedni delaveci in postal je njih lastnina. "Proletarec" je eden iz prvih slovenskih socialističnih listov v Ameriki v pravem pomenu besede — kakor je še danes — kajti izdajati ga je počela skupina delavecev, ki se je včeraj in vseč se kraljega odmora po delodajalcu.

Z nami torek! Naprej, sodrugi, naprej!

Z socialističnim pozdravom

John Petrič.

Srednje glasilo ne zadostuje več, ali so zopet na delo; zdržali so svoje gmočne moči, ustanovili tiskovno družbo in "Proletarec" je izšel kot tednik.

Ponosni smo lahko danes na to naše socialistično glasilo.

Napredok "Proletarca" in socialistične stranke je pa hudo sprek socialno gospodo pri Gl. S. Naše marljivo in plodonosno delo je zgodilo se v prijeli jih stare bolezni, delati zgago. Radi bi nas posnemali in Mr. Kondatu je prišlo šele v sedmem letu izdajanja svojega lista na misel da jati nekaka navodila za organiziranje klubov. Sedem let se ni izdal Mr. Konda za organizacijo — a zdaj hoče biti naenkrat organizator! Hvalevredno bi bilo to, — — — — —

Na stotine delaveev in delavk leži na cesti njih kri pa barva drže sneg na trotoarju in ulici. Po treji salvi pa uderejo kosaki iz ozadja in sekajo z golimi sablami neoboroženo ljudstvo. Kdor se ne zgredi pod udarci sablj, tega pohodijo konji. Vse belli! Zmagá je luhka, država je rešena!

Delaveci niso tako pametni, ker dar gredu prosit carja, da bi se preskrbeli s novodobnim morilcem orodjem, niso tako pametni kot Japoneci na Daljnem Vzotku.

To je njih greh — njih pogibelj!

Vem, da bo zopet ogenj v strehi pri Mr. Kondatu, vendar mu pa priporočam v njegovo dobro, da naj ne rogovili preveč. Kajti zna se zgoditi, da navijem fotograf, ki bo glasno pel vse, male in velike grehe socialističnih zgagrev, da se bo slišalo daleč med svet. In to jih bo več kot neljubo. Mi vemo, da je on socialist (sam se mi je izrazil tak). Mi vemo, da Mr. Konda hoče živeti bolj gospodsko! — da noče več pasti krav, a ker je od klerikalcev zavzel predaleč!

Tak je!

Vem, da bo zopet ogenj v strehi pri Mr. Kondatu, vendar mu pa priporočam v njegovo dobro, da naj ne rogovili preveč. Kajti zna se zgoditi, da navijem fotograf, ki bo glasno pel vse, male in velike grehe socialističnih zgagrev, da se bo slišalo daleč med svet. In to jih bo več kot neljubo. Mi vemo, da je on socialist (sam se mi je izrazil tak). Mi vemo, da Mr. Konda hoče živeti bolj gospodsko! — da noče več pasti krav, a ker je od klerikalcev zavzel predaleč!

Tak je!

Sodrugi! V kratkih potezah sem vam očrtil, kako so se razmene razvijale in kako stope. Vsekakor se zaveden sodrugi mora spoznati, kje je resno delo in kje hranilčina. "Proletarec" je edini list, ki ima zvišen namen, zdržati ves slovenski proletariat v Ameriki. Edini list, ki, kjer dela v ožjem delokrogu, med ameriškimi Slovenci na socialističnem programu za spremnenite danesne kapitalistične družbe. Bojni se za koristi delavstva. In tega lista ne bi vi podpirali! Vsak razrednozaveden delavec je dolžan iti z nam in nam pomagati pri naši sveti nalogi. Naj vas ne plasijo slabe življenjske razmere! Veliko nas je, ki živimo bedno — a vseeno delamo z vsemi silami za stvar; kajti tu se gre za koristi vseh zatirnih delavecev. Tudi jaz sem reven proletarec, ki ima družino, toda ne bojim se dela za stranko, ne bojim se bojiti.

Z nami torek! Naprej, sodrugi, naprej!

Z socialističnim pozdravom

John Petrič.

S tem, da so porotniki spoznali sodruga Pettibona nedolžnega, se je zdrobila kapitalistična zavoda napram "Zapadni zvezni plavzarjev in ruderjev" v praznični, začetkih ne najdemo v zgodovini zvezni plavzarjev in ruderjev.

Rojak! Ali res nočete postati svobodni ameriški kmetje?

SPOMIN NA RDEČO NEDELJO

In grij trpinov glas le en ori:
slava vam mučeniki, slava!
Dan neposaben začrtali ste vi:
"Rdeča nedelja", nedelja krvava.

Kako vas sprejel je, kronani
mesar,
ko ili ste k njemu, trpin;
kako vas pogostil je, on, kruti
car,
to ostalo bo v zgodovini . . .

Mesto kruha, mesto pravice,
dal vam je svinca dal vam je
knutno.

Ležetih v krvi in umirajočih klic
spremljal kosaško je delo kruto.

Pokazal je car . . . ko padli ste
vi . . .

kaj hoče tiran od proletarca:
napiti se hoče njegove krví —
hej! krví — sit šampanca!

Tiho trpin! — Prišel bo dan . . .
ko iz krvi sveče, prelite —
rodil se bo osvetnik — velikan
in poplačal krvicne neštete!

Tiho trpin! Le en glas naj ori:
slava vam mučeniki, slava!

Dan neposaben začrtali ste vi:
"Rdeča nedelja", nedelja krvava.

Ivan Molek.

NIHILIST.

Povest iz ruske revolucije.

Sipai V. T. J. Zavorič Feodorov.

(Nedeljevanje.)

Nekaj po četrti uru stopi v ministrov kabinet tajnik in javi, da je vsa družba pod vodstvom grofa Aleksandra vjetra in odvedena v Petro-Pavlovsko trdnjava. Zarotniki so bili mirni, a njih shajalički niso mogli preiskati, ker so ga sami razstreli. Minister je bil zadovoljen in je takoj pisal carju:

"Njegovo carsko Veličanstvo si usojavam obvestiti, da se mi je posrečilo aretirati vodje nihilističnega gibanja, grofa Aleksandra Vladimiroviča, Glibovskega, Baumwolera, Nikoforoviča in še nekaj oseb, ki jih zasedaj ne poznam. Delovanje nihilistov je ustavljeno; prosim samo, da mi dovolite, da pričrem takoj preiskavo. Prosim tudi, da podpišete dekret, ki z njim imenuje generala Dragomirova gubernatorom Finske. Udati sluha Vašemu Veličanstvu minister Sipagin."

Vesel je bil car, ko je sprejel ministrovo pismo; neugodno ga je dirlino ime grofa, ki je bil takrat kako ugleden na dvoru. Tačaj je podpisal skret v čestital ministru Sipaginu, ki je takoj začel najprej izpravljati grofa Aleksandra.

"Vi ste grof Aleksander Vladimirovič!"

Grof v okovih odvrne: "To je mamo ekscencel!"

"Vi ste član nihilističke družbe!"

"Tega ne vem!"

"V svojo korist mi odgovrite!"

"Kako naj odgovorim, ko sam ne vem?"

"To so prazni izgovori! Vemo, da vi rovarite proti nam, a naša dolžnost je, da vas uničimo!"

Grof je molčal.

"Še je čas, da si zaslužite mesto pri carju! Odgovorite mi in jaz vas pustim v svobodo!"

Grof se je nasmejal in molčal; tudi drugi niso ničesar govorili, vasi so močeli; Sipagin je besnel, a do živega jim ni mogel; tedaj je sklenil, da začne s preiskavo...

Šehel se je ustrelil po stopnicah in dospel v temen hodnik; komaj se je bil nekoliko oddalil, ječal razstrelbo. Obstal je in poslušal; tisto in mimo je bilo naokoli. Kaj se je zgodilo s tovarši? Ali so tudi oni zleteli v zrak? Ali so se pustili aretirati? Ako jih polové, se ne bodo izdali in prekrizali njegovih načrtov? Zopet je šel naprej, temno je bilo naokoli; naenkrat zasliši nad sabo sumne vode. Kam vodi ta hodnik? Šehel ni vedel, bo li prišel izven mesta, da se lahko skrije?

Dolgo je hodil v temi, kar počasne okoli njega vadno svetleje; pot je vodila vedno višje, in nakrat se splazi Šehel skozi odprtino na dan. Vse zasneženo je bilo naokoli; ozre se, da vidi, kje je!

Spoznan je, da je blizu amurske ceste, poleg katere vodi železnična linija na Daljni Izток. V bližini mora biti postaja Krasnoje; od tu je 18 kilometrov do Petrograda. Ob dasetih gre prvi vlak v mesto; lahko se odpelje. Gre do kolodvora, a tu se spomni, da je nevarno, da bi prišel takoj zamašen v mesto. Za delaveva bi ga vseh dà grofu roko ter mu reče:

"Po carjevem ukazu sem pre-

vrezel mesto preiskovalca o zaroti, ki ateji vi na čelu. Srečnega se čutim, da sem dobil to nalog, ker sem bil drug Vašega oceta Vladimira Dimitroviča; upam, da mi bo mogoče dokazati Vašo nedolžnost in s tem opravičiti pred carjem svoje mišljene. Saj mi boste šli v tem na roko! Mi smo pazno preiskali mesto, ker je nočna patrulja aretovala Vas in ostale gospode v trdnku, ko je bila razstreljena mala hišica. V večji hiši nismo našli nikake opozoritve, kar dokazuje, da v nji ni nikdo stanoval. Zvezeli pa smo, da je bila dotična hiša nekdaj last kneza Bakunina, ki je bil kot delašnik atentata na Aleksandra II. pregnan v Sibirijo, odkoder se mu je posrečilo pobegniti. Njegova rodbina se je preselila v Venecuelo; ko se je zopet začel širiti nihilizem, smo pazili na hišo kneza Bakunina, a nicesar sunljivega nismo našli. Naokrog so pa pričevodili, da vidijo počne bele duhove, ki se bližajo vrtu in se izgubljujo, a videli so jih samo prihajati. Policija je star preiskala, a ni našla ničesar; smatrali smo pričevodko o duhovih za izmisljito. Tem čudnje se nam je zdelo, ko smo zvedeli, da se tam zbirajo zarotniki pod Vašim vodstvom. Mi poznamo dobro delovanje genzkega in pariškega odbora, a v dopisih svojih detektivov in agentov nismo našli Vašega imena! Meni se zdi in prepiran sem, da so Vas oni večer domamili tja na kak nežen setsanek; ker Vas poznam 'kot kavalirja', mi je to lahko verjeti, recite da, in na jasnom smo!"

Aleksander je opazil, kako spremno mu je nastavil knez Obleinskij žanjo, a odločil se je, da mu ne odgovori. Po kratkem prestanку vpraša kneza: "Torej, grof?"

Aleksander pa se nakloni in ponosno reče: "Hvala!"

(Dalje prih.)

Tri dni že je trajala preiskava, a se vedno brez uspeha, ves ministrov trud je bil zaston, nikoli hotel govoriti; detektivi so begali naokoli kakor psi — zmanj.

Sipagin se je tega dne vračal nezadovoljen od cara, ki je zahvalil hiter konč preiskavi.

V predobi ministritva je žarkalo kakih dvajset oseb na avdijenco.

Sipagin gre mirno mimo njih, kar stopi k njemu mlad človek, ki je držal v roki papir zvit v obliko prošnje.

Minister postopi in poseže po prošnji, obrnen je bil z obrazom proti posredniku.

Kar potegne mladi posrednik iz pod prošnje samokres — dva krepka strela zadonita.

Sipagin se prime, za sreč — isti hip se zgrudi mrtev v svoji krvi na tla.

Kakor tigri planejo policisti, detektivi in stražarji na smelega napadača, pa on se jim izvije, skoči do Sipaginovega trupla in zaklječ;

"Grobar je pač! Živila svo boda!"

Zopet zadon strel in napadajoči pade mrtev na truplo umorjenega ministra Sipagina.

II.

Kakor blisk se je raznesla po Petrogradu vest o smrti ministra Sipagina. Dvorni maršal Obleinskij je javil caru, da je neznačen ustrelil ministra v trenotku, ko se je vračal od cara. Car je bil globoko ginen, šel je parkir gor in dol po sobi in solzan rekel:

"Ni mislil, da bodo njega sodili oni, ki jih je sam tako strogo sodil."

Odpustil je vse okoli sebe in dolgo premisljeval. Vodstvo ministritva je medtem prevzel oddeleki načelnik knez Nikolajevič; kakor njegov prednik, je tudi on sluhil, da je umor delo nihilistične zarote. Zato je bila njegova prva skrb, da soči sumljivejetnik s trupli ministra in atentatorja. Ukaže torej, da naj jih privedejo v ministerstvo, kjer sta ležala minister in atentator. Strje na črna kri na prisih ministra je značila mesto, kjer je krogla zadeva; manjša rana pa — posledica prvega strela, ki pa ni pogodil, je bila na levem lieu. Atentator je ležal tri korake od ministra; se vedno je krčevalo držal, krogla mu je predra sence — bil je na mestu mrtev. Policiisti so ga pokrili s plastično, ministra pa položili v zavzano krsto.

Ujetniki niso slutili, da bo Šehel takoj hitro izvedel atentat, vedeni so sicer, da ne bo omahoval, ker je znal, da dokaži nihilizem.

Dne 20. aprila je prijela policija v Dorpatu štirideset ljudi. Sedemnajst izmed njih je obtoljil dorpatki žandarski stotnik Prokaički, da so člani severolitovske socialno-demokratične organizacije. Dva meseca je žandarmija vodila "preiskavo", potem je oddala spise preiskovalnemu sodniku Repninskuemu. Pri njem so ostali akti štiri meseca. Tekom tega časa so bile le enkrat zaslišani in sicer, kakor pravi preiskovalni uradnik, same formalno.

Dne 25. septembra se je prijel Sipagin v Dorpat. Spremljal ga je zloglasni načelnik tajne policije Gregus in več tajnih agentov. Obiskal je vseh sedemnajst jetnikov v njih celah ter je vsega vprašal za imenom. Po tem "zasiščanju" se je sklenil, izročiti jih tajni policiji v Rigi.

"Dajte jih meni," je dejal Gragus; "jah jih prisilim, da povедo resnico. Pri meni si že olajšajo sreco."

Enega izmed njih (Frie Bulle) so štistega dne prepeljali v Rigo; dne prvega oktobra so pa izročili tajni policije še deset drugih, po imenu Friderik Zirnl, Ivan Zirnl, Artur Sudmahl, Nikolaj Sudmahl, Osvald Neuland, Ivan Lehmann, Henrik Bevard, Edvard Pohla, Edvard Sommer in Marija Damberg. Zaprlji so jih v temne, vlažne, mrzle celice, podne nesnage in mrčesa; za hrano so doobili ½ do ¾ funta kruha na dan.

Takoj prvo noč so se začela "zasiščanja". Vsi briči so bili pripovedani. Jetnike so vlažili za lase na zasiščanje. Prva sredstva tega procesa so bili zlebi iz kavenke in biči iz žlezne zice. S temi so jih hoteli prisiliti, da bi povedali svoja "prava" imena. Kajti policija ni verjela, da se

imenujejo tako, kakor so sami povedali.

Drugo vprašanje je bilo: "Ali si sodelovali pri ropanjskih napadih in umorih?" — Čim je kdo zanikal, se je začelo mučenje. Zahvalevalo se je od njih, da bi pričnili zločine, o katerih se vedeli niso ničesar in glede katerih so hoteli dokazati svoj alibi. Ko so predlagali priči, ki bi lahko dokazale njih nedolžnost, se jim je odgovorilo: "Prisia je nagajka! Priznaj! Nič drugač ni treba. Potem to odpakemo s pričami vred na Grizenberg." (To je namreč mesto, kjer se strelja in obseva politične obsojenje.)

Čim je nismo dosegli našega sredstva, Jetniku so zvezali roke, noge in ust. Potem so mu pritisnili noge pod prsi, tako da so se kolena dotikala brade. Zvezane roke so mu položili čez kolena in utaknili tedaj med kolena in roke palico, v sledi česar je moral jetnik trajno čepeti. Takega so položili na klop, edan birev mu je sedeł na glavo in težaj se ga je zopet "zasiščeval". Poživljeni tolovoji so imeli ob tej proceduri takoj surove radosti, kakor da bi jih je bolj upijanli. Tolki so jih zavila kamorkoli, tuni po spolovilih. Tako so ravnali tri noči zaporedoma v Edvardom Sommerjem, tako da mu je že dolgo izza tega bestialnega trpinjenja tekla kri iz — uda.

Sej bol barbičeno so ravnali z Osvaldom Neulandom. Zvezali so ga, kakor je že opisan in ko vsa sredstva niso pomagala, so ga posadili na razbeljeno želeno ploščo. — Friderika Zirnla so bili s cevami iz kavčka po podplati, pulili so mu lase in tolki so ga po obrazu. In ko z vsem niso dosegli svojega namena, so mu položili kleščam podoben instrument na gornjo čeljust in na zobe, pa so potem tolki po tem orodju, v sledi česar so se mu silno potresli možgani, omajali zobje in migrali čeljust.

Aleksander je opazil, kako spremno mu je nastavil knez Obleinskij žanjo, a odločil se je, da mu ne odgovori. Po kratkem prestanku vpraša kneza: "Torej, grof?"

Aleksander pa se nakloni in ponosno reče: "Hvala!"

(Dalje prih.)

POLICAJSKA TOLOVAJSTVA NA RUSKEM.

Že davno je znano vsej Evropi, da so pojmi pravice na Ruskem taki, kakršni so lahko samo v najbolj barbaričnih absolutističnih državah. Zloraba uradne oblasti je v delži od glave do nog okrvavljenega carja vsakdanji dogodek; organiziranje "črnih stotin" smatrajo gubernatorji in politični fotografiji način za svoj poklic. Če se imenuje, da se je tu ali tam pretepal politični jetniki, se človek že ne more več razburjati.

In vendar — poročila, ki jih objavljajo berlinsko glasilo socialne demokracije "Vorwerts" iz Rige, so tako grozna, da se razkadi vsa iz dolgotrajne navadne poročenja blaziranost in človeški življenji. Desni podiplat so mu razbili, da je bil krvav, potem so ga pa vlekli za levo nogo, tako da je moral z ranjeno nogo skakati za njimi. Od zadaj so ga pa gonili z nagzankami. Od groznih bledčin je omedel; pošli so ga pa z mrzlo vodo in so ponovili mučenje. Nikolaj Sudmahu so pokazali žensko fotografijo, pa so zahtevali, naj priznal, da je to njegova sestra. Ko je zanikal, ker prizna, da se je nedeležil rope v libavski žični tovarni. Ker ni priznal, so ga zvezali na že omenjeni način. So ga pa so dvignili v zrak in tračili ob tla. Končno je priznal, karkoli so hoteli.

Isti zločin je priznal po živinskem mučenju, tudi Artur Sudmahl, čeravno je dokazano, da je bil v Rigi, ko se je zgodil zločin v Libavi. Njemu, je dejal Grebus: "Priznaj, kar sem ti predpisal, sicer te izprebjem, da te nihče več ne izpozna. Še ubijem te. Ali veš, kje da si? Tukaj je rigaški "muzej". (To imamo že določil.)" (To je dejalo v sestavu "črnih stotin".)

Marijo Damberg so policisti zlostavljali na najšurovnejši način. Eden mesec je predlagal, naj se jo posreduje, da se jo predpiše brekati. Angleški "lengvec" je dovolj "rič", kaj?

Prvi delavec: "Čemu obrnjas te papir v roki, tovarši? Zakaj prizgaš luč pri belem dnevu?"

Drugi delavec: "Eh, nekdo mi je dal "Glass Svobode". Pravijo, da je to delavški list, a jaz nisem — članka v korist delavstva, toda notri ga ni in ga ni, pa ga ni . . ."

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.

Zdaj je vendar vse bolj posredovanje, da se zavrne, da se posreduje in priznava.